

Kritiek is slechts mogelijk op details. Zo is de transcriptie van namen in de illustraties 6d en 6g onjuist. Kapitein Galenus Sichterman heette niet Gahrius Sisterman! Het onderschrift bij de illustratie op pagina 45 is nauwelijks te begrijpen. Hopelijk heeft het gebrek aan paleografische kennis de samenstellers verder geen parten gespeeld.

Het is te wensen dat de adem van het ING lang genoeg is om deze reeks voort te zetten en te voltooien. De bronnen zijn het waard, de wijze van bewerking en presentatie van het materiaal maakt het haalbaar.

Paul Brood

R. Prud'homme van Reine, *Schittering en schandaal. Biografie van Maerten en Cornells Tromp* (Open domein XL; Amsterdam, Antwerpen: Arbeiderspers, 2001, 490 blz., €24,95, ISBN 90 295 3572 5).

Met de biografieën van *Jan Hendrik van Kinsbergen 1735-1819, admiraal en filantroop* en van *Michiel Adriaenszoon de Ruyter. Rechterhand van Nederland* maakte Ronald Prud'homme van Reine naam als biograaf van maritieme grootheden uit het Ancien Régime. Het zal niet verbazen dat hij daar nu een boek met biografieën van Maerten Tromp en zijn zoon Cornelis Tromp aan toegevoegd heeft.

In zijn inleiding maakt de schrijver duidelijk dat van beide admirals eigenlijk nooit een behoorlijke biografie is verschenen. Voor Cornelis valt dat nog enigszins te begrijpen omdat hij als vlootvoogd minder heeft betekend maar voor 'bestevaer' Maerten is dat opmerkelijk omdat hij tot de grondleggers van de vloot van de Republiek gerekend mag worden. Prud'homme maakte er een dubbelbiografie van en niet ten onrechte. De ingrediënten zijn immers veelbelovend. Het betreft een vader en een zoon die met hun levens samen de gehele zeventiende eeuw beslaan, het hoogtepunt van de maritieme Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. Vader Maerten werd in 1598 geboren, zoon Cornelis overleed in 1691. Cornelis werd geboren in 1629, Maerten overleed in de zeeslag bij Terheide in 1653.

Beiden bereikten in hun carrière de hoogst haalbare maritieme rang van luitenant-admiraal. Vader Maerten begon op de laagste trede van de maatschappelijke ladder en klom op tot de sporten van de sociale elite; Cornelis maakte daar gedurende zijn gehele leven volop deel van uit met alle risico's van hoog gestegen en laag vallen die daarbij horen. Ondanks deze veelbelovende bouwstenen, blijft, na lezing van het boek, een gevoel van lichte teleurstelling hangen. Niet omdat het niet goed en gedegen geschreven is maar omdat het gevoel overheerst dat er meer ingezet had.

Prud'homme heeft ervoor gekozen twee aparte biografieën te schrijven in chronologische volgorde. Dat bevordert ongetwijfeld de overzichtelijkheid maar het bemoeilijkt het leggen van dwarsverbanden en het maken van vergelijkingen. En hoewel hij in het begin van zijn boek (15) stelt dat de dubbelbiografie meer biedt dan twee losse beschrijvingen die achter elkaar zijn geplakt, komt dat er onvoldoende uit en moet de lezer vooral zelf de bruggen slaan. Belangrijker bij het gevoel van lichte teleurstelling is misschien wel dat het boek minder nieuws brengt dan gehoopt. Dat komt omdat de auteur, zoals hij met de titel van zijn boek *Schittering en schandaal* ook aangeeft, er voor gekozen heeft de reeds bestaande clichés van de verstandige alom geliefde Maerten Tromp tegenover de opvliegende ijdelruit Cornelis nog eens extra aan te zetten. Dat levert geen nieuwe beelden op maar bevestigt vooral. Nu kan de historicus uiteraard de feiten geen geweld aandoen en dat doet de auteur ook niet maar zijn uitgesproken interpretaties van de feiten dragen te weinig bij aan een nieuwe visie. Maerten is voor Prud'homme de *good*

guy die geen kwaad kan doen, Cornelis de *bad guy* waarvoor hij geen enkel begrip op kan brengen. Dat beeld voert hij consequent en compromisloos door. Elk pamflet dat kwaad spreekt van zijn politieke tegenstander Johan de Witt of van zijn professionele tegenstrever Michiel de Ruyter moet wel afkomstig zijn van de kliek van Cornelis. Ongetwijfeld had vader Maerten een ander karakter dan zoon Cornelis — de bronnen laten daar weinig twijfel over bestaan — maar de tijden en omstandigheden waarin en de posities van waaruit beide heren opereerden, waren ook zeer verschillend. De factieproblematiek was in de tweede helft van de zeventiende eeuw nu eenmaal scherper dan in de eerste helft. Maerten hoefde zich er niet mee in te laten, Cornelis des te meer. Maerten kon alleen maar winnen, Cornelis alleen maar verliezen. Carrières konden gemaakt en gebroken worden en wie eenmaal verkeerd zat, had het nakijken. Dat maakt Prud'homme overduidelijk maar begrip voor degene die op het verkeerde paard had gewed — en Cornelis had dat aanvankelijk gedaan door zich aan de kant van Willem III te scharen en tegenover De Witt — heeft hij niet. Het door dik en dun vasthouden aan de eenmaal gekozen kant van Oranje had in plaats van koppig ook als trouw of standvastig geïnterpreteerd kunnen worden.

Ook van een generatiekloof wil hij niet weten. Toch is het overduidelijk dat Cornelis zijn hele leven achtervolgd werd door de successen van zijn als held op zee gestorven vader, een probleem waar veel kinderen van succesvolle vaders onder gebukt gaan. Ook in het conflict met De Ruyter die een generatie ouder was dan Cornelis, besteedt Prud'homme geen aandacht aan het grote leeftijdsverschil.

Met de familie Tromp loopt het slecht af. Eigenlijk is het een drama dat zijn weerga niet kent maar zo ziet de auteur het niet. 'Eigen schuld, dikke bult', schijnt hij te denken. Ook daar lijkt mij zijn vooringenomenheid jegens zijn hoofdrolspelers de spanning uit het boek te halen. Daar leidt ook de bewijsvoering van medeplichtigheid van Willem III en Cornelis Tromp bij de moord op de gebroeders De Witt, waarmee het boek in de landelijke pers ruime publiciteit kreeg, onder.

Voor het overige valt er veel goeds te zeggen. Het lijkt mij niet dat er nog veel nieuws over beide mannen gezegd kan worden. Het bronnenmateriaal dat de auteur ter beschikking stond bij zijn studie is, zeker voor Maerten, relatief karig maar met inventiviteit en speurzin en gebruikmakend van uiteenlopende archieffonds en is hij er in geslaagd een hoeveelheid materiaal bijeen te garen die een solide basis geeft voor deze degelijke studie. Met name de 'kwestie Johan Kievit', de onbetrouwbare zwager van Cornelis, die de val van de familie inluide, krijgt veel aandacht, gebaseerd op nieuw materiaal. Prud'homme heeft zich terecht niet laten verleiden tot het beschrijven van de vele zeeslagen die beide admirals meemaakten, een gevaar dat bij het schrijven van levensbeschrijvingen als deze levensgroot aanwezig is.

Bijzonder aardig is dat hij uitvoerig gebruik maakt van schilderijen, prenten, tekeningen en voorwerpen uit het bezit van de Trompen als bron voor zijn onderzoek. Op dit punt is hij vernieuwend. Hij interpreteert ze op een wijze die bijdraagt aan het beeld dat hij wil oproepen. Zo maakt hij duidelijk dat de vele afbeeldingen die in opdracht van Cornelis werden vervaardigd en die hij bij zichzelf thuis hing of cadeau gaf, vooral dienden om zijn status en populariteit te vergroten. Ook komt hij met enkele nieuwe interpretaties van schilderijen en toeschrijvingen van voorwerpen. Juist in dit geval waar de afbeeldingen nu eens niet louter versiering zijn, is het jammer dat de uitgever niet meer geïnvesteerd heeft door de afbeeldingen pagina-groot af te beelden.

Voorts is het boek voorbeeldig verzorgd met een uitvoerig notenapparaat, literatuur- en bronnenopgave, register en stamboom van de familie Tromp.

E. C. M. Huysman, met medewerking van V. L. Vree, ed., *Particuliere notulen van de vergaderingen der Staten van Holland 1620-1640 door N. Stellingwerf en S. Schot, IV, juli 1628-juli 1630* (Rijks geschiedkundige publication. Grote serie CCXLV; Den Haag: Instituut voor Nederlandse geschiedenis, 1999, xiii + 708 blz., €64,44, ISBN 90 5216 111 9).

Langzaam maar gestaag vordert een van de belangrijkste bronnenpublicaties die het ING onder handen heeft. De notulen van de Staten van Holland zijn nu volledig in druk uitgegeven van 1620 tot 1632. Deel IV bestrijkt de periode van juli 1628 tot juli 1630. De Staten van Holland verkeerden toen in een ongekende politieke impasse. Door de grootschalige militaire, maritieme en economische oorlogvoering tegen het Spaanse Rijk waren de Hollandse financiën geheel in het ongereede geraakt. Zitting na zitting delibereerden en twistten de Staten van Holland over de verhoging van bestaande en de invoering van nieuwe belastingen, zonder dat er iets uitkwam. Vooral de handelssteden Amsterdam, Rotterdam, Hoorn en Enkhuizen verzetten zich met hand en tand tegen elke verzwaring van de belastingdruk. Als gevolg daarvan hadden de troepen vele maanden soldij tegoed, zaten de solliciteurs-militair en leveranciers met de handen in het haar, konden de admiraliteiten geen blokkade- en kruisersschepen uitrusten en liepen de Hollandse schulden geheel uit de hand. Holland bood in de voorspoedige jaren van de verovering van de zilvervloot en de inname van Den Bosch een troosteloze aanblik.

De Staten van Holland werden in deze tijd telkens met lamheid geslagen doordat de leden hun houding tegenover belastingverhogingen afhankelijk maakten van het betalen van de schulden van admiraliteiten aan leveranciers, het aannemen van troepen, het oplossen van de diepe religieuze geschillen en het afhandelen van de bestandsvoorstellen. Terwijl de razernij van Amsterdam en Rotterdam over de rampzalige toestand van het zeewezen, dat tevergeefs wachtte op betaling van de quote van de landgewesten in de subsidies van de Staten-Generaal, als *basso continuo* fungeerde, keerden de religieuze en diplomatieke geschillen periodiek op het tapijt terug. De calvinistische kerk spuwde vuur over de toenemende 'stoutigheden' en 'excessen' van de remonstranten, met de verdraagzaamheid in Amsterdam als belangrijkste steen des aanstoots. Het Amsterdamse stadsbestuur beschouwde de religieuze problematiek als een strikt lokale aangelegenheid, terwijl de calvinistische kerk de Staten van Holland en daarna de synoden van Zuid- en Noord-Holland bij het conflict trachtte te betrekken. Amsterdam kon in de Staten van Holland meestal rekenen op de Edelen, Dordrecht, Delft en Rotterdam; de andere steden onder aanvoering van Haarlem en Leiden kozen de zijde van de contra-remonstranten. Deze oppositie klonterde samen tot een stedenfactie, die de ganse besluitvorming lamlegde om vastlegging van de regering en religie in contraremonstrantse zin af te dwingen. Als gevolg daarvan moesten het zoeken van een uitweg voor de financiële problemen en het voorbereiden van de grote veldtocht die Frederik Hendrik voor ogen stond keer op keer worden uitgesteld. De stadhouder raakte tussen twee vuren: hij was op de hand van Amsterdam, maar wilde tegelijk de oorlog met kracht voortzetten. Elke keer werd het probleem van de uitwendige veiligheid in Holland echter ondergeschikt gemaakt aan het probleem van de interne stabiliteit, waarover onoverbrugbare meningsverschillen bestonden.

Hetzelfde patroon openbaarde zich op diplomatiek terrein. De religieuze, politieke en economische spanningen bereikten een kookpunt tijdens het overleg over een bestand met het Spaanse Rijk vanaf oktober 1629. De Staten van Holland vielen dadelijk in drie facties uiteen. De Edelen, Dordrecht, Delft, Amsterdam, Rotterdam en Gouda pleitten voor vrede, aanvankelijk gesteund door Alkmaar en Schiedam; Haarlem, Leiden, Gorinchem, Schoonhoven, Den Briel en Purmerend wensten voortzetting van de krijg; de overige steden namen een middenpositie in. Het onverwachte, sluwe voorstel van Frankrijk om een verbond tegen het Spaanse Rijk aan te gaan, waardoor de Republiek in de strijd zou worden gehouden, deed Frederik Hendrik, die